

Бачо Р.Й.

ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОСЛУГАМИ

В статті здійснено оцінку рівня забезпеченості регіонів України небанківськими фінансовими послугами на основі авторської методики. Отримання результатів розрахунку індексу забезпеченості регіонів України небанківськими фінансовими послугами дозволяє виділити три групи регіонів, залежно від ступеня насичення небанківських фінансових послуг: ненасичені, достатньої насиченості та перенасичені небанківськими фінансовими послугами. В статті доведено, що перенасиченість ринку призводить до надлишкової пропозиції фінансових послуг, результатом чого можуть погіршуватись конкурентні умови, відбуватись негативні явища скорочення кількості фінансових установ, їх структурних підрозділів та звільнення працівників цих установ. Результати дослідження свідчать про недостатню стратегічну спрямованість наявного потенціалу ринків небанківських фінансових послуг, що суперечить принципам сталого розвитку та вимагає вдосконалення існуючих підходів.

Ключові слова: небанківські фінансові установи, регіон, забезпечення небанківськими фінансовими послугами, депресивні та розвинуті регіони, Нацкомфінпослуг.

Постановка проблеми. Регіональні ринки небанківських фінансових послуг (НФП) органічно взаємопов'язані та взаємозалежні між собою та в цілому формують національний ринок НФП. Хоч перші і є складовою другого, внаслідок різних історико-культурних та соціальних особливостей свого розвитку регіонів України, констатується різний рівень їх впливу на розвиток національного ринку.

Проводячи оцінку забезпеченості регіонів України небанківськими фінансовими послугами, доцільно оцінити рівень розвитку кожного із вибраних сегментів ринку НФП з метою виокремлення розвинутих та депресивних регіонів. Необхідність оцінки рівня забезпеченості регіонів небанківськими фінансовими послугами пов'язана із проведенням регіональної інтеграції України відповідно до Стратегії інтеграції України до ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам регіонального розвитку та регіональної економіки присвячені праці М. Долішнього, В. Мікловди [6], І. Благуна, А. Мокія, С. Писаренко, З. Варналія. Питанням розвитку ринків небанківських фінансових послуг присвячені праці С. Осадця, О. Залетова [4], К. Базилевича, Н. Внукової [2; 9], А. Завербного, М. Фурмана, В. Гончаренка [3], В. Левченко [5], О. Барановського та ін. Дослідженням окремих аспектів розвитку регіональних ринків небанківських фінансових послуг присвячені наукові доробки Н. Пойди-Носик [7; 8], М. Тимчак [8], М. Щербан [11], А. Хомутенко [10] та ін. Однак комплексне дослідження, присвячене оцінці рівня

забезпеченості регіонів України небанківськими фінансовими послугами, на даний час відсутнє. У зв'язку з цим актуалізується необхідність оцінки рівня забезпеченості регіонів цими послугами.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка рівня забезпеченості регіонів України небанківськими фінансовими послугами. Завданнями, що ставляться у роботі є: проведення комплексної оцінки рівня забезпеченості регіонів страховими послугами та послугами системи кредитної кооперації як складових регіональної економіки; узагальнення отриманих розрахунків у вигляді матриці позиціонування регіонів України за рівнем забезпеченості страховими послугами та послугами системи кредитної кооперації; групування регіонів в залежності від рівня їх забезпеченості небанківськими фінансовими послугами.

Опис основного матеріалу дослідження. У зв'язку з тим, що в роботі покладено завдання оцінки рівня забезпеченості регіонів України небанківськими фінансовими послугами, доречно здійснити оцінку кожного із складових ринків НФП – страхового та кредитного кооперування. Це викликано необхідністю глибшого розуміння процесів, що характеризують регіональні ринки НФП України. Розрахунок загального показника забезпеченості регіону небанківськими фінансовими послугами здійснюватиметься на основі показників, що беруть в основу розрахунку рівня забезпеченості страховими послугами ($R_{СК}$) та послугами кредитної кооперації ($R_{КС}$) відповідно до розробленої авторської методики [1]. Таке виділення показників продиктоване необхідністю глибшого розуміння розвитку кожного із сегментів ринків

небанківських фінансових послуг регіонів України.

Статистичні дані Нацкомфінпослуг підтверджують, що найбільша кількість фінансових установ, що проводять діяльність у регіонах України, припадає на страхові підприємства та їх структурні підрозділи. У посткризових роках відбувається оптимізація структури страхових підприємств шляхом скорочення кількості балансових структурних підрозділів і перетворення їх у статус безбалансових. Така поведінка страховиків пояснюється політикою жорсткої економії внаслідок істотного скорочення

платоспроможності населення у посткризовий період, зростанням операційних витрат, а також ростом рівня виплат. Безбалансовий статус філій дозволяє економити на оплаті бухгалтерів та керівників, а створення точок продажу максимально відводить на задній план корупційну складову, що може проявлятися при прийнятті рішень про здійснення страхових виплат на місцях.

Розрахувавши значення показника рівня забезпечення регіонів страховими послугами, у табл. 1 їх згруповано в залежності від ступеня забезпечення відповідно до встановлених критеріїв $R_{СК}$.

Таблиця 1

Групування регіонів України за рівнем забезпеченості страховими послугами за 2006-2014 рр.*

Роки	Середнє значення рівня забезпеченості страховими послугами в регіонах			
	Перенасичення ($R_{СК} \geq 1,5$)	Достатнього рівня ($1 \leq R_{СК} < 1,5$)	Низького рівня ($0,5 \leq R_{СК} < 1$)	Критичного рівня ($R_{СК} < 0,5$)
1	2	3	4	5
2006	м. Київ та Київська область	Волинська, Закарпатська, Запорізька, Одеська,	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська.	-
2007	м. Київ та Київська область	Волинська, Закарпатська, Запорізька, Одеська, Херсонська	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-
2008	м. Київ та Київська область	Волинська, Запорізька, Одеська	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-
2009	м. Київ та Київська область	Запорізька, Львівська, Одеська	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-
2010	м. Київ та Київська область	Запорізька	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-
2011	м. Київ та Київська область	Запорізька, Донецька,	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-

1	2	3	4	5
2012	м. Київ та Київська область	Запорізька, Донецька, Одеська	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-
2013	м. Київ та Київська область	Донецька, Одеська	АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	-
2014	м. Київ та Київська область	Волинська, Одеська	Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	АР Крим та м. Севастополь

* Складено автором

Низький рівень забезпечення страховими послугами констатується у 22 регіонах, що складає 81,5% усіх регіонів України, у 3-ох відмічається достатній рівень забезпеченості страховими послугами. Перенасичення страховими послугами м. Києва та Київської обл. в черговий раз підкреслює необхідність подолання дисбалансів розвитку страхових ринків у регіонах України, що пов'язані з істотним домінування столичного регіону.

Іншим досліджуваним сегментом регіональних ринків НФП є ринок кредитного кооперування. Розвиток даного ринку відбувався у докризовий період, адже кількість зареєстрованих КС у більшості регіонах України неспинно зростали, з одночасним зростанням кількості учасників кредитного кооперування, обсягів кредитного та депозитного портфелю. Кредитні спілки також динамічно нарощували активи та капітал. Найбільш суттєвий приріст кількості зареєстрованих КС відбувся у Рівненській (+16,7%), Одеській (+15,0%), Харківській (+14,3%) та Закарпатській (+13,6%) областях (табл. Д.3). Кредитний портфель КС Вінницької та Волинської областей за 2006-2008 рр. зріс у 2,5 рази, депозитний портфель вінницьких КС також демонстрував рекордне 260% зростання сум вкладів учасників, причому внески на депозитні рахунки більше половини регіонів України подвоїлися.

Аналіз регіонів з точки зору рівня їх забезпеченості послугами кредитної кооперації доречно розглядати у трьох аспектах, оцінюючи: а) середнє значення показника за досліджуваний період; б) динамічність росту показника у ретроспективі; в) динаміку зміни показник у передкризовий та посткризовий період.

Такий аналіз сприятиме більш широкому дослідженню розвитку регіональних ринків кредитної кооперації України.

Середнє значення аналізованого показника за досліджуваний період є більшим загальнодержавного у Закарпатській (1,35), Івано-Франківській (1,2), м. Києві та Київській області (1,24), Львівській (1,07), Одеській (1,7), Тернопільській (1,4), Херсонській (1,15) та Черкаській областях (1,84). У Луганській та Чернігівській областях середнє значення показника відповідає загальнодержавному. У передкризовий період зростало забезпечення регіональних ринків послугами кредитної кооперації у Закарпатській, Львівській, Одеській, Херсонській, Черкаській та Чернігівській областях. Відновлення позитивних тенденцій на ринку кредитної кооперації констатується у Вінницькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Тернопільській областях.

Найнижчий показник забезпечення послугами кредитної кооперації фіксується у Сумській області, середнє значення показника якої складає близько $\frac{1}{3}$ загальнодержавного показника за аналогічний період і свідчить про достатньо високу різницю у забезпеченості регіонів України цими послугами.

У табл. 2 здійснено групування регіонів за рівнем забезпеченості послугами кредитної кооперації за досліджуваний період.

Критичний рівень забезпечення послугами кредитної кооперації спостерігається у 4 регіонах України, що складає близько 15% усіх регіонів країни, причому знаходження Дніпропетровської області у цій групі пояснюється низькою активністю населення області у системі кредитної кооперації в силу суттєвого домінування КБ «Приватбанк» на депозитному

та кредитному ринку регіону. В той же час більша у невеликих містах, селах та селищах, загальновідомо, що популярність послуг КС внаслідок специфіки функціонування цих НФУ.

Таблиця 2

Групування регіонів України за рівнем забезпеченості послугами кредитної кооперації за 2006-2014 рр.*

Роки	Середнє значення рівня забезпеченості послугами кредитної кооперації в регіонах			
	Перенасичення $R_{KC} \geq 1,5$	Достатнього рівня $1 \leq R_{KC} < 1,5$	Низького рівня $0,5 \leq R_{KC} < 1$	Критичного рівня $R_{KC} < 0,5$
1	2	3	4	5
2006	Одеська, Черкаська	Закарпатська, м. Київ та Київська обл., Луганська, Тернопільська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	Дніпропетровська, Житомирська, Рівненська, Сумська
2007	Одеська, Черкаська	Закарпатська, м. Київ та Київська обл., Тернопільська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	Дніпропетровська; Житомирська; Рівненська; Сумська
2008	Одеська, Черкаська	Закарпатська, м. Київ та Київська обл., Львівська, Тернопільська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	Дніпропетровська; Житомирська; Рівненська; Сумська
2009	Одеська, Черкаська	Закарпатська, м. Київ та Київська обл., Луганська, Тернопільська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	Дніпропетровська; Житомирська; Рівненська; Сумська
2010	Одеська, Черкаська	Закарпатська, Івано-Франківська, м. Київ та Київська обл., Луганська, Тернопільська, Чернігівська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька	Дніпропетровська; Житомирська; Рівненська; Сумська
2011	Івано-Франківська, Тернопільська, Черкаська	Закарпатська, Запорізька, м. Київ та Київська обл., Луганська, Львівська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Харківська	Полтавська, Рівненська; Сумська
2012	Івано-Франківська, Тернопільська, Херсонська Черкаська	Закарпатська, м. Київ та Київська обл., Луганська, Львівська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	АРК та м. Севастополь, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська	Волинська, Полтавська, Рівненська; Сумська
2013	Івано-Франківська, Тернопільська, Херсонська Черкаська	Вінницька, Закарпатська, м. Київ та Київська обл., Луганська, Львівська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська	АРК та м. Севастополь, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Харківська	Волинська, Полтавська, Рівненська; Сумська

1	2	3	4	5
2014	Івано-Франківська, Тернопільська, Херсонська	Вінницька, Закарпатська, Кіровоградська, м. Київ та Київська обл., Львівська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська	Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська	АРК та м. Севастополь, Волинська, Донецька, Полтавська, Рівненська; Сумська

* Розраховано автором

В цілому, частка регіонів з низьким рівнем насичення послуг кредитної кооперації становить 63%, а достатній рівень забезпечення послугами характеризує 1/3 регіонів України. За цим показником перенасиченою вважається тільки Черкаська область.

Доречно узагальнити отримані розрахунки рівня забезпеченості страховими послугами та послугами кредитної кооперації за досліджуваний період та сформувати матрицю позиціонування регіонів України за рівнем забезпеченості цими послугами.

Розрахунок позиціонування здійснюється шляхом:

1) побудови матриці позиціонування регіонів України за рівнем забезпеченості страховими послугами та послугами системи кредитної кооперації за кожен рік дослідження;

2) врахування фактичного розміщення регіонів у побудованих матрицях та сумування відповідних бальних значень відповідності такого розміщення згідно табл.3. Опісля знаходиться середньоарифметичне значення розрахованого балу відповідності для кожного з регіонів;

3) розміщення регіонів у матриці позиціонування регіонів здійснюється шляхом округлення розрахованого середнього значення балу відповідності регіонів до цілого і вибирається найбільш оптимальна комірка, на основі врахування переважного розміщення даного регіону у матрицях позиціонування ринків небанківських фінансових послуг, враховуючи зміст табл.3.

Таблиця 3

Бальні значення відповідності розміщення регіонів при побудові матриці позиціонування регіонів України за рівнем забезпечення страховими послугами та послугами системи кредитної кооперації*

Позиція за рівнем забезпечення страховими послугами	Позиція за рівнем забезпеченості послугами кредитної кооперації			
	Перенасичення $R_{KC} \geq 1,5$	Достатнього рівня $1 \leq R_{KC} < 1,5$	Низького рівня $0,5 \leq R_{KC} < 1$	Критичного рівня $R_{KC} < 0,5$
Перенасичення ($R_{CK} \geq 1,5$)	1	2	3	4
Достатнього рівня ($1 \leq R_{CK} < 1,5$)	2	3	4	5
Низького рівня ($0,5 \leq R_{CK} < 1$)	3	4	5	6
Критичного рівня ($R_{CK} < 0,5$)	4	5	6	7

* Розроблено автором

Проведений аналіз забезпеченості регіонів України НФП може стати основою формування пріоритетних напрямків залучення та розподілу фінансових ресурсів в регіонах. Позиціонування

регіонів України за рівнем забезпеченості страховими послугами та послугами системи кредитної кооперації подано у табл. 4.

Таблиця 4

Позиціонування регіонів України за рівнем забезпеченості страховими послугами та послугами системи кредитної кооперації за 2006-2014 рр.*

Позиція за рівнем забезпечення страховими послугами	Позиція за рівнем забезпеченості послугами кредитної кооперації				Кількість регіонів (%)
	Перенасичення $R_{KC} \geq 1,5$	Достатнього рівня $1 \leq R_{KC} < 1,5$	Низького рівня $0,5 \leq R_{KC} < 1$	Критичного рівня $R_{KC} < 0,5$	
1	2	3	4	5	6
Перенасичення ($R_{CK} \geq 1,5$)	-	м. Київ та Київська область	-	-	2 (7,4)
Достатнього рівня ($1 \leq R_{CK} < 1,5$)	-	Одеська	Запорізька	-	2 (7,4)

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6
Низького рівня ($0,5 \leq R_{СК} < 1$)	Черкаська	Закарпатська, Луганська, Тернопільська, Івано- Франківська, Львівська, Херсонська, Чернігівська	Волинська, АР Крим та м. Севастополь, Вінницька, Донецька, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька	Дніпропетровська, Житомирська Рівненська; Сумська	23 (85,2)
Критичного рівня ($R_{СК} < 0,5$)	-	-	-	-	-
Кількість регіонів	1 (3,7)	10 (37,0)	12 (44,5)	4 (14,8)	27 (100)

* Складено автором

Отримані дані дозволяють більш наочно виявити регіони України, в яких прослідковується низький рівень розвитку страхування та кредитного кооперування. Високі показники забезпеченості, як страховими послугами, так і послугами кредитного кооперування ($R_{КК,СК} \geq 1$), у досліджуваному періоді відмічаються у 3 регіонах (м. Києві, Київській та Одеській областях), що складають 11,1% усіх регіонів держави. Черкаська область характеризується перенасиченням послуг кредитного кооперування, однак існує низький рівень забезпечення страховими послугами. У Запорізькій області протилежна ситуація – існує достатній рівень забезпеченості страховими послугами, однак бракує забезпеченості послугами кредитної кооперації. У Закарпатській, Луганській, Тернопільській, Івано-Франківській, Львівській, Херсонській та Чернігівській областях достатній рівень забезпеченості послугами кредитної кооперації нівелюється недостатністю послуг страхування. Для 11 (40,7%) регіонів – АРК, м. Севастополь,

Волинській, Вінницькій, Донецькій, Кіровоградській, Миколаївській, Полтавській, Харківській, Хмельницькій та Чернівецькій областей – характерний низький рівень забезпеченості як страховими послугами, так і послугами кредитного кооперування. Критично низький рівень забезпечення НФП констатується у Дніпропетровській, Житомирській, Рівненській та Сумській областях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок про недостатню стратегічну спрямованість наявного потенціалу ринків небанківських фінансових послуг, що суперечить принципам сталого розвитку та вимагає вдосконалення існуючих підходів. Подальші дослідження повинні спрямовуватися на пошук дієвих заходів, спрямованих на зниження асиметричності розвитку регіональних ринків небанківських фінансових послуг, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачо Р.Й. Методика оцінки рівня забезпеченості регіонів небанківськими фінансовими послугами / Р.Й. Бачо. // Науковий вісник Ужгородського університету: серія Економіка. – 2015. – Випуск 2(46). – С. 277-282.
2. Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності / Н.М. Внукова. – Харків: ТО Ексклюзив, 2013. – 150 с.
3. Гончаренко В.В. Вплив світової економічної кризи на діяльність кредитних спілок України / В.В. Гончаренко, О.Л. Климко, А.А. Пожар // Вісник Хмельницького національного університету 2010, № 4, Т. 4. – С. 141-144.
4. Залетов О.М. Убезпечення життя [монографія] / О.М. Залетов. – К.: Міжнародна агенція «Бізон», 2006. – 688 с.
5. Левченко В.П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг: монографія/ В.П. Левченко. – К.: ЦУЛ, 2013. – 368 с.
6. Мікловда В.П. Регіон: проблеми стратегічного розвитку: монографія/ В.П. Мікловда, Н.Ю. Кубіній, Г.М. Ножова, Т.Ю. Климко. – Ужгород: Ліра, 2008. – 196 с.
7. Пойда-Носик Н.Н. Страхове підприємництво регіону: сучасний стан і перспективи розвитку: монографія / Н.Н. Пойда-Носик, Р.Й. Бачо. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2010. – 232 с.

8. Регулювання та безпека розвитку страхового підприємництва в регіоні: Монографія /Н.Н. Пойда-Носик, Р.Й. Бачо, М.В. Тимчак. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2012. – 256 с.
9. Формування системи довіри та захисту прав споживачів фінансових послуг: монографія / Наук. ред. та кер. кол. авт. докт. екон. наук., проф. Н.М. Внукова. – Харків: АдВА™, 2010. – 188 с.
10. Хомутенко А.В. Роль кредитних спілок у розвитку небанківського фінансового ринку Одещини / А.В. Хомутенко, О. Г. Волкова // Економіст. – 2008. – № 11. – С. 26–29.
11. Щербан М.Д. Методика оцінки розвитку кредитної кооперації в регіонах / М.Д. Щербан // Інноваційна стратегія і тактика фінансово-економічного розвитку суб'єктів національного господарства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 19-20 грудня 2014 р.). – Чернівці: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Ч. II. – С. 153-156

REFERENCES

1. Bacho, R.J. (2015). Metodyka ocinky rivnya zabezpechenosti regioniv nebankivs`kymy finansovymy poslugamy. [Methods of assessment of the level of regions' provision with non-banking financial services]. *Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo universy`tetu: seriya Ekonomika – Uzhhorod National University Herald: Economic sciences*, 2(46), 277-282 [in Ukrainian].
2. Vnukova, N.M. (2013). *Finansovi aspekty` lombardnoyi diyal`nosti* [Financial aspects of pawnshop activity]. Kharkiv: TO Ekskljuzyv [in Ukrainian].
3. Goncharenko, V.V., Klymko O.L & Pozhar A.A. (2010). *Vplyv svitovoji ekonomichnoji kryzy na dijalnist kredytnyh spilok Ukraini* [The influence of world economic crisis on the credit union's activity]. *Visnyk Khmelniczkogo nacionalnogo universytetu – Khmelniczkij National University Herald*, 4 (part 4), 141-144 [in Ukrainian].
4. Zaljetov, O.M. (2006). *Ubezpechennya zhyttja* [Life insurance] Kyiv: Mizhnarodna agencija «Bizon» [in Ukrainian].
5. Levchenko, V.P. (2013). *Rozvytok rynku nebankivskyh finansovyh posluh* [Development of non-banking financial services market]. Kyiv: CUL [in Ukrainian].
6. Miklovda, V.P., Kubinij, N.J., Nozhova, G.M. & Klymko, T.J. (2008). *Region: problemy strategichnogo rozvytku* [Region: Problems of Strategic Development]. – Uzhgorod: Lira [in Ukrainian].
7. Pojda-Nosyk, N.N. & Bacho, R.J. (2010). *Strahove pidpryjemnyctvo regionu: suchasnyj stan i perspektyvy rozvytku* [Insurance business in the region: current state and prospects of development]. Uzhgorod: Mystecjka Linija [in Ukrainian].
8. Pojda-Nosyk, N.N., Bacho R.J. & Tymchak, M.V. (2012). *Reguljuvannja ta bezpeka rozvytku strahovogo pidpryjemnyctva v regioni* [Regulation and safety of the insurance business development in the region]. Uzhgorod: Mystecjka Linija [in Ukrainian].
9. Vnukova, N.M. (Eds.). (2010). *Formuvannya systemy doviry ta zahystu prav spozhyvachiv finansovyh posluh* [Formation of credibility system and rights protection of financial services' consumers]. Kharkiv: AdvA™ [in Ukrainian].
10. Khomutenko, A.V., & Volkova, O.V. (2008). *Rol` kredytnyh spilok u rozvytku nebankivs`kogo finansovogo rynku Odeshchyny* [The role of credit unions on the development of non-banking sector in Odessa region]. *Economist*, 11, 26-29. [In Ukrainian].
11. Scherban, M.D. (2014). *Metodyka ocinky rozvytku kredytnoji kooperacii v regionah* [Methods of evaluation of credit cooperation's development in regions]. // *Proceedings from '14: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferencija „Innovacijna strategija i taktyka finansovo-ekonomichnogo rozvytku subjektiv nacionalnogo hospodarstva” – International Scientific and Practical Conference „Innovation strategy and tactic of financial-economic development of national economy”*. (Vols. 2), (pp. 153-156). Chernivci: Vydavnychyj dim «Gelvetyka»14. [in Ukrainian].

Одержано 25.02.2016 р.